

אחד בניסן

מים ראשונים: פרשת החודש בה אנו מקדמים את חודש ניסן - חודש הגאולה, "חודש שנעשו בו ניסים לישראל" (מדרש שכל טוב שמות יב) - חוברת ברוב שנים שאינן מעוברות, לפרשת ויקהל-פקודי בה מתוארת הקמת המשכן. הקמת המשכן על מכונו אירעה באחד בניסן ככתוב בפרשת פקודי בתחילת פרק מ המסכם את כל ארבע פרשיות המשכן: "ביום החדש הראשון באחד לחדש תקים את משכן אהל מועד". וחזר ואושר הביצוע בפסוק יז: "ויהי בחדש הראשון בשנה השנית באחד לחדש הוקם המשכן". זה אחד מהצירופים הנדירים, אך לא היחידים, בהם אירוע הנזכר בפרשה משתלב עם לוח השנה, היינו המועד בו נקראת הפרשה. פרשות נוספות המשתלבות עם לוח השנה הן: נח, אמור, שלח לך, מסעי, ושמיני. ונשאר לשואבי המים לגלות את הקשר. וכל היודע על פרשות נוספות הקשורות ללוח השנה במועד קריאתו, אנו יודיענו בהקדם ויבוא על שכרו כגמולו הטוב מן השמים.

1. ראש חודשים

תוספתא ראש השנה פרק א הלכה ג

כיצד לחדשים? אע"פ שנאמר: בחדש הראשון ובחדש השני,¹ אין מתחילין למנות אלא מניסן. שנאמר: "החודש הזה לכם ראש חדשים".²

2. הקמת המשכן

מדרש תנחומא פרשת פקודי סימן יא – הולדת יצחק

ולכמה חדשים נגמרה מלאכת המשכן? רבי שמואל בר נחמן אמר: בשלושה חדשים נגמרה מלאכת המשכן: תשרי, מרחשון כסליו.³ והיה מונח ומפורק טבת ושבת ואדר והעמידוהו באחד בניסן, שנאמר: "ביום החודש הראשון באחד לחדש תקים את משכן אהל מועד" (שמות מ ב).⁴ ר' חנינא אומר: באחד באדר היה נגמרה מלאכת המשכן. למה? שהמלאכה שנעשית בקיץ ביום אחד נעשית בחורף בשני ימים. וכדברי רבי שמואל בר נחמני שאמר שנעשה המשכן בג' חדשים, למה לא עמד מיד? אלא מפני שחשב הקב"ה לערב שמחת המשכן בשמחת היום שנולד בו יצחק אבינו, לפי שבאחד בניסן נולד יצחק. אמר הקב"ה: הריני מערב שמחתכם שמחה בשמחה.⁵

¹ עד יציאת מצרים נהג המנין הקדום לפי החודשים: ראשון, שני, שלישי וכו', הם תשרי, חשון, כסלו וכו'. המקור העיקרי (היחיד?) למנין זה הוא סיפור המבול, בפרשת נח, שם החודש השני הוא חשון וניסן הוא החודש השביעי, כשיטת ר' אליעזר שנוכזר עוד להלן. ראו בראשית פרק ח פסוקים ד, ה ורש"י שם. החל מפרשת "החודש הזה לכם" בספר שמות, מתחיל ניסן להיות "החודש הראשון". וכאן כבר נוצר הקשר הראשון המעניין בין פרשת פקודי ופרשת החודש שברוב שנים נקראות בד"כ ביחד. הביטוי "החודש הראשון" לא מוזכר בפרשת "החודש הזה לכם". המקום הראשון בתורה בו מוזכר "החודש הראשון" הוא בהקמת המשכן, בפרשת פקודי. כך משלימות שתי פרשות אלה זו את זו.

² החל מיציאת מצרים משתנה לוח השנה. מכאן ואילך החודש הראשון, שניו שלישי וכו', הם ניסן, אייר, סיון וכו'. אך בהמשך נקבעה הלכה כר' אליעזר שבאחד בתשרי נקרא העולם (ולא כר' יהושע באחד בניסן), וגם באו עולי בבל בתחילת ימי בית שני והביאו איתם שמות לחודשים (ירושלמי ראש השנה א ב) והעניין קצת הסתבך. וכבר הארכנו בכל העניין בדברינו [החודש הזה לכם](#) בפרשת החודש ובדברינו [היום הרת עולם – בין ניסן לתשרי](#) בראש השנה ואכמ"ל.

³ מקור קדום או רמז עתיק לחנוכה? ראו שיטת ר' חנינא בהערה הסמוכה: "בעשרים וחמישה בכסלו נגמרה מלאכת המשכן".

⁴ עפ"י פסוק זה אין ספק שהמשכן הוקם בא' בניסן, אך עדיין לא ברור מהו "ביום השמיני" בו נחנך המשכן ושלמו ימי המילואים. האם א' בניסן הוא גם "היום השמיני" או שהוא היום הראשון למילואים וחנוכת המשכן הייתה בעצם בח' בניסן. ראו לשון ספרא שמיני פרשה א: "ויהי ביום השמיני - אין אנו יודעים אם שמיני למנין אם שמיני לחודש. כשהוא אומר: כי שבעת ימים ימלא את ידכם, הוא אומר: שמיני למנין ולא שמיני לחודש". מדרש ספרא מעלה את השאלה, אך גם מיד מכריע שהיום השמיני הוא א' בניסן. וכך נוקטות רוב השיטות וכך נלך גם אנחנו. ולפי זה, יום כג באדר הוא יום המילואים הראשון בו הוקם המשכן לראשונה (אך פורק והוקם מחדש כל יום מימי המילואים). ראו פירוש אבן עזרא בראש פרשת שמיני שחולק על "המעתיקים" (הם חז"ל) ומחזיק בדעה שעפ"י פשט הפסוק "היום השמיני" הוא ח' בניסן. אבל גם הוא מסכים שביום א' בניסן הוקם המשכן וזה מסביר את הפסוק: "ומפתח אהל מועד לא תצאו שבעת ימים עד יום מלאת ימי מלאכתם כי שבעת ימים ימלא את ידכם" (ויקרא ח לג) – שכל ימי המילואים כבר היה אוהל מועד קיים. וכבר הפלגנו לפרשת שמיני וכל שרצינו הוא להראות שלכל השיטות א' בניסן הוא יום הקמת המשכן. ראו דברינו [הקמת המשכן](#) בפרשת פקודי.

⁵ אמנם נקוט בדינו שאין מערבין שמחה בשמחה ולפיכך למשל אין עורכים נישואים בחול המועד (מסכת מועד קטן ט ע"א), אבל כאן מערבין את שמחת המשכן עם שמחה מן העבר של זכרון האבות (ראו מועד קטן שם שמביא כמקור לדין את שמחת חנוכה מקדש שלמה שלא ערבו עם שמחת חגי תשרי). ובסופו של דבר נמהלה שמחת המשכן באל מותם של נדב ואביהוא בבחינת "לשמחה מה זו עושה" (קהלת ב ב). ראו ויקרא רבה כ פרשת שמיני: "אמר ר' חייא בר אבא: באחד בניסן מתו שני בני אהרן, והדרשות כגון זו שבגמרא זבחים קב ע"א על ארבע או חמש השמחות של אלישבע. ועכ"פ, מסורת זו שבאחד בניסן הוקם המשכן מופיעה במדרשים רבים המשלבים את פרשתנו, בה נזכר במפורש במקרא התאריך אחד בניסן, עם פרשת שמיני בה אין תאריך, רק "ביום השמיני". ראו ספרא צו - מכילתא דמילואים פרשה א: "ומפתח אהל מועד לא תצאו שבעת ימים מיכן אמרו: בעשרים ושלושה

3. התחלת קרבנות ציבור חדשים – מא' באדר לא' בניסן ומפרשת שקלים לפרשת החודש

פסיקתא רבתי פיסקא יא יהודה וישראל – תיתרם הלשכה בזמנה

למדנו רבינו מאימתי משמיעים על השקלים? כך שנו רבותינו באדר באדר משמיעים על השקלים ועל הכלאים (שקלים פרק א משנה א). ולמה באחד באדר? כדי שיביאו ישראל את שקליהן בעונתן ותיתרם תרומת הלשכה מן החדש בזמנה באחד בניסן.⁶

תוספתא מסכת תענית (ליברמן) פרק ג – אין בו מעמד מנחה ותפילת נעילה

באחד בניסן אין בו מנחה ונעילה משום שיש בו קרבן מוסף וקרבתן עצים.⁷

4. אחד בניסן - ראש השנה⁸

ראש השנה פרק א משנה א – ראש השנה למלכים ולרגלים

ארבעה ראשי שנים הם: באחד בניסן ראש השנה למלכים ולרגלים. באחד באדר ראש השנה למעשר בהמה .... באחד בתשרי ראש השנה לשנים ולשמיטין וליובלות לנטיעה ולירקות באחד בשבט ראש השנה לאילן וכו'.⁹

באדר קרבו מילואים, עשרים ושלשה ושבעה הרי שלשים, באחד בניסן שלמו מילואים כי שבעת ימים ימלא את ידיכם. כל שבעה ימי המילואים היה משה מעמיד את המשכן, כל בוקר ובוקר מקריב קרבנותיו עליו ומפרקו. בשמיני העמידו ולא פירקו. רבי יוסי ברבי יהודה אומר: אף בשמיני העמידו ופירקו". ובפסיקתא רבתי (איש שלום) פיסקא ו: "מה גדלו מעשיך ה' [וגו'] מהו מאד עמקו מחשבותיך. אמר רבי חנינא: בעשרים וחמשה בכסלו נגמרה מלאכת המשכן ועשה מקופל עד אחד בניסן. שהקימו משה אחד בניסן, כמה שכתב: וביום החדש הראשון באחד לחדש תקים משכן אהל מועד (שמות מ ב), וכל זמן שהיה מקופל היו ישראל מלמלאין (מלמלאין) על משה לומר: למה לא הוקם מיד, שמא דופי אירע בו. שחשב לערב שמחת המשכן בחודש שנולד בו יצחק, שבניסן נולד יצחק". והרי לנו עוד מעלה בזכות יצחק אבינו עליו הרחבנו בפרשת תולדות). ראו עוד רש"י שמות פרק ל טז שמדגיש גם את הקשר עם ראש השנה: "ונבנה המשכן בראשונה והוקם בשנייה שנתחדשה שנה באחד בניסן". אחד בניסן הוא לא רק ראש השנה לחדשים, אלא, לפי מסורות חשובות, גם ראש השנה לדברים נוספים כפי שנראה עוד להלן.

⁶ באחד באדר משמיעים על השקלים ובסוף החדש מעבירים אותם לבית המקדש לקראת אחד בניסן שבו מתחילים להשתמש בכספי התרומה החדשה. אחד בניסן הוא התאריך המפריד בין תרומות השקלים לקרבנות ציבור של השנה שעברה ובין התרומה החדשה לקרבנות ציבור של השנה החדשה (ראו שקלים פרק ד משנה ג מה היו עושים ביתרה). למקורות נוספים, לאחד בניסן כיום התרומה החדשה, ראו מסכת יומא סה ע"ב: "אמר רב יהודה אמר שמואל: קרבנות צבור הבאין באחד בניסן - מצוה להביא מן החדש, ואם הביא מן הישן - יצא, אלא שחסר מצוה!" ובתלמוד ירושלמי מסכת שקלים פרק א הלכה א: "באחד באדר משמיעין וכו' - ולמה באחד באדר? כדי שיביאו ישראל את שקליהן בעונתן ותיתרם תרומת הלשכה מן החדשה בזמנה באחד בניסן". ראו פירוש תורה תמימה שמות פרק מ הערה ה שמסביר שאחד בניסן נקבע כראש השנה לתרומת השקלים החדשה, כפועל יוצא מהקמת המשכן במדבר בא' בניסן: "באופן אחר לא היה באפשר, שא"א היה להקדים, שהרי עדיין לא הוקם המשכן. וגם לא היה באפשר לאחר, כי מכיון שהוקם המשכן הוצרכו לתרום ולשכה ולהביא קרבנות הצבור שקרבו בו ביום. וילפינן כן לדורות שמתחילין לתרום מן החדש באחד בניסן. ועל יסוד זה קי"ל דבאחד באדר משמיעין על השקלים". וראו עוד במסכת שקלים פרק ג משנה א על תרומת הלשכה.

⁷ ובגמרא תענית כח ע"ב, אגב הדיון בראש חודש טבת שבו היו אומרים הלל (של חנוכה) ומוסף (של ראש חודש) ולפיכך לא התקיימו בו מעמד של מנחה ותפילת נעילת השערים בבית המקדש ("באחד בטבת לא היה בו מעמד, שהיה בו הלל וקרבתן מוסף וקרבתן עצים", במשנה שם), שואלת הגמרא למה לא מונים גם את ראש חודש ניסן כיום מיוחד שלא התקיימו בו מעמדות משום שגם בו אמרו הלל, מוסף והביאו קרבן עצים: "וליתני נמי באחד בניסן לא היה בו מעמד מפני שיש בו הלל וקרבתן מוסף וקרבתן עצים!". למסקנת הגמרא שם נראה שראש חודש ניסן מושווה לכל שאר ראשי החדשים בהם אומרים חצי הלל (והספרדים גם לא מברכים כשיטת הרמב"ם), משום שאיננו מן התורה ורק "מנהג אבותיהם בדיהם". אבל מהתוספתא ומהגמרא עדיין נראה שהיה לראש חודש ניסן מעמד מיוחד ושונה משאר ראשי חודשים. ולגבי נדבת קרבן עצים, יסודו בנחמיה י לה: "והגורלות הפלנו על קרבן העצים הפהגים הלויים והעם להביא לבית אלהינו לבית אבותינו לעתים מזמנים שנה בשנה לבער על מזבח ה' אלהינו ככתוב בתורה". ולגבי המועדים והמשפחות שהתנדבו, ראו מסכת תענית פרק ד משנה ה: "זמן עצי כהנים והעם תשעה: באחד בניסן - בני ארח בן יהודה. בעשרים בתמוז - בני דוד בן יהודה. בחמשה באב - בני פרעוש בן יהודה, בשבעה בו - בני יונדב בן רכב. בעשרה בו - בני סנאה בן בנימין. בחמשה עשר בו - בני זתוא בן יהודה, ועמהם כהנים ולוים וכל מי שטעה בשבטו, ובני גונבי עלי ובני קוצעי קציעות. בעשרים בו - בני פחת מואב בן יהודה. בעשרים באלול - בני עדין בן יהודה. באחד בשבט - שבו בני פרעוש שניה". וזה לכאורה בניגוד למקור בגמרא תענית דף לא שאחת הסיבות לקביעת ט"ו באב כיום של שמחה הוא משום שביום זה "פסקו מלכרות עצים למערכה" משום ש"מחמשה עשר באב ואילך תשש כוחה של חמה ולא היו כורתין עצים למערכה, לפי שאינן יבשין". ונראה שעניין זה של קרבן העצים צריך עיון נפרד, אולי בט"ו באב נזכה להשלים.

⁸ מעמדו המיוחד של אחד בניסן במקדש, מקורו מהקמת המשכן; וזה מצדו, נובע לא רק מיציאת מצרים ומהחודש הזה לכם, אלא גם ממסורת קדומה יותר הקשורה בבריאת העולם והטבע (שאוילי היא שהכתובה את מועד יציאת מצרים והקמת המשכן). בדומה לשבת שהיא גם זכר ליציאת מצרים וגם למעשה בראשית. נחזור איפה לפן הזה של אחד בניסן.

⁹ אי אפשר שלא להבחין בכך שמסכת ראש השנה פותחת דווקא באחד בניסן כראש השנה למלכים, היינו "למניין שנות המלכות של מלכי ישראל, שאם הומלך מלך באחד מחודשי השנה, משגיע אחד בניסן, מתחילים למנות לו שנה שניה" (קהתי שם). ודבר זה לומדים ממלכות שלמה. ולמאי נפקא מיניה? "ונפקא מיניה לשטרות, שכן נוהגים היו בימיהם לכתוב בשטרות את התאריכים לפי שנות המלכים" (קהתי שם). אחד בניסן הוא גם ראש השנה לרגלים. ועל כך שואלת הגמרא שבעצם טו בניסן, חג הפסח הוא ראש השנה לרגלים ומסבירה שהכוונה היא לחודש שבו חל חג הפסח. ולמאי נפקא מיניה "ראש השנה לרגלים"? לקביעה מתי מי שנדר קרבן ולא הביאו עובר על איסור "לא תאחר לשלמו". התשובה היא: רק אחרי שעברו עליו שלושת הרגלים כסדרם: פסח, שבועות, סוכות (כשיטת ר' שמעון).

מסכת ראש השנה דף י עמוד ב – מחלוקת התנאים

תניא, רבי אליעזר אומר: בתשרי נברא העולם, בתשרי נולדו אבות, בתשרי מתו אבות, בפסח נולד יצחק, בראש השנה נפקדה שרה רחל וחנה, בראש השנה יצא יוסף מבית האסורין, בראש השנה בטלה עבודה מאבותינו במצרים, בניסן נגאלו, בתשרי עתידין ליגאל. רבי יהושע אומר: בניסן נברא העולם, בניסן נולדו אבות, בניסן מתו אבות, בפסח נולד יצחק, בראש השנה נפקדה שרה רחל וחנה, בראש השנה יצא יוסף מבית האסורין, בראש השנה בטלה עבודה מאבותינו במצרים, בניסן נגאלו, בניסן עתידין ליגאל.¹⁰

5. עונות השנה – תקופת ניסן**ויקרא רבה פרשה כו סימן ד – הטבע נותן ולוקח בלי חשבון**

"יום ליום יביע אומר ולילה ולילה לחייה דעת" (תהלים יט, ג). תני: באחד בתקופת ניסן ובאחד בתקופת תשרי היום והלילה שוים. מכאן ואילך, היום לווה מן הלילה והלילה לווה מן היום: "יום ליום יביע אומר". אבל למטה, כמה שטרות וכמה גזרי דינים!¹¹

6. מסכת תענית דף ה עמוד א – הגשם האחרון, מלקוש בניסן

משנה. עד מתי שואלין את הגשמים? רבי יהודה אומר: עד שיעבור הפסח, רבי מאיר אומר: עד שיצא ניסן, שנאמר: "ויורד לכם גשם מורה ומלקוש בראשון" (יואל ב כג).¹²

גמרא. אמר ליה רב נחמן לרבי יצחק: יורה בניסן? יורה במרחשון הוא! דתנן: יורה במרחשון ומלקוש בניסן! - אמר ליה: הכי אמר רבי יוחנן: בימי יואל בן פתואל נתקיים מקרא זה, דכתיב ביה: "יתר הגזם אכל הארבה ויתר הארבה אכל הילק וגו' " (יואל א ד). אותה שנה יצא אדר ולא ירדו גשמים, ירדה להם רביעה ראשונה באחד בניסן.¹³ אמר להם נביא לישראל: צאו וְזָרְעוּ. אמרו לו: מי שיש לו קב חטים או קבים שעורין יאכלנו ויחיה, או יזרענו וימות?¹⁴ - אמר להם: אף על פי כן, צאו וְזָרְעוּ. נעשה להם נס ונתגלה להם מה שבכתלין ומה שבחורי נמלים. יצאו וזרעו שני ושלישי ורביעי, וירדה להם רביעה שניה בתמישה בניסן, הקריבו עומר בששה עשר בניסן, נמצאת תבואה הגדילה בששה חדשים גדילה באחד עשר יום. נמצא עומר הקרב מתבואה של ששה חדשים קרב מתבואה של אחד עשר יום. ועל אותו הדור הוא אומר: "הַזְרְעִים בְּדַמְעָה בְּרִנָּה יִקְצְרוּ: הַלֹּחֵף יִלָּךְ וּבִכְהָ נִשָּׂא מִשְׁפָּחַ הַזֶּרַע בְּאֵי יְבֹא בְרִנָּה נִשָּׂא אֶלְמִתְיוֹ" (תהלים קכו ה-ו).¹⁵

7. חודש הכניסה לארץ בימי יהושע

¹⁰ כבר הארכנו לדון בבירייתא זו בדברינו [היום הרת עולם](#) בראש השנה ולא נחזור על הדברים כאן. בסופו של דבר נראה שר' אליעזר ור' יהושע מייצגים כאן שתי מסורות קדומות באשר למועד בריאת העולם ממנה נגזרים מועדים אחרים בתולדות עמנו. שתי השיטות קיימות עד היום. מחד גיסא, התקבלה שיטת ר' אליעזר שבראש השנה נברא העולם – "היום הרת עולם", ומאידך גיסא אחת לעשרים ושמונה שנים מתכנסים שלומי אמוני ישראל בתחילת חודש ניסן (בשנים בהם יום התקופה חל ביום שלישי ורביעי למחרתו יום בריאת המאורות) ומקיימים בכינוס גדול, בחדווה ובשמחה את [ברכת החמה](#), שכל בסיסה הוא שיטת ר' יהושע שבאחד בניסן נברא העולם. הכיצד? "אלה ואלה דברי אלהים חיים".

¹¹ אחד בניסן נקבע ע"י מולד הלבנה ותלוי במהלך הירח בלבד: "כזה ראה וקדש – הראה לו את הלבנה ברקיע". אבל יש גם "אחד בתקופת ניסן" שהוא יום תחילת תקופת האביב אשר נקבע ע"י מהלך החמה בלבד והוא ב- 20/21 במרץ, [Vernal Equinox](#), בו היום והלילה שווים ומכאן ואילך הימים מתארכים והלילות מתקצרים. במקרים נדירים יחול א' בניסן בדיוק ביום הראשון לתקופת ניסן, היינו 20/21 במרץ. פעמים שיום התקופה ייפול במחצית השנייה של חודש אדר, היינו יקדים את ראש חודש ניסן; ופעמים שהוא ייפול בתוך חודש ניסן, היינו, ראש חודש ניסן יקדים אותו. ההפרש ביניהם קובע גם את ההחלטה על עיבור השנה, כגון אם יום התקופה נופל במחצית השנייה של חודש ניסן וחג הפסח איננו באביב (ראו תוספתא סנהדרין פרק ב בפרט הלכות ב ו-ז שם). ובימינו אנו נוהגים על פי חישובי הלוח וניתן לבדוק בקלות, בעזרת תכנת [קל-לוח](#) למשל (מומלץ מאד להורידה מהרשת) באילו שנים מקדים יום אחד בתקופת ניסן את יום ראש חודש ניסן וההפך ומה המרחק הממוצע ביניהם. ובאשר למדרש, זה בא להציג את המריבות וחילוקי הדעות שיש בעולם הארצי של בני אנוש שנזקקים להסדרת יחסיהם ע"י חושים, שטרות, בטחוונות וכו' ובסוף עוד מגיעים לבתי משפט, בהשוואה עם העולם השמימי בו יש אחווה ושלום ונתינה ולקיימה הדדיים ללא אומר ודברים (ראו המשך הפסוק בתהלים יט שם).

¹² היינו שהגשם, המורה (היורה) והמלקוש, כולם ירדו בראשון הוא חודש ניסן. ראו פירוש שטיינזלץ בגמרא שם.

¹³ ראו דברינו [רביעות היורה](#) בטל ומטר.

¹⁴ לאחר שנת בצורת ופגעי מזיקים, יורד גשם משמעותי ראשון (רביעה ראשונה) בראש חודש ניסן ויואל הנביא אומר לעם ישראל שיזרעו את השדות. הם מסרבים בטענה שאת מעט הזרעים שנשארו בידיהם מוטב לשמור ולאכול מלזרוע בניסן ולהפסידם בקרקע. ראו דיון מורחב במקור זה בדברינו [בשוב ה' את שיבת ציון](#) ביום העצמאות.

¹⁵ זה כוחו של חודש ניסן כחודש של מעבר בין העונות ומגשר ביניהם. ולא רק האדם חוזר וקוצר ברנה את אשר זרע אך לפני כמה ימים, אלא גם הבהמה. ראו בהמשך הגמרא שם: "מאי הלוח ילך ובכה נשא משך הזרע? אמר רבי יהודה: שור כשהוא חורש – הולך ובוכה, ובחזירתו אוכל חזיז מן התלם".

סדר עולם רבה (ליינר) פרק יא – אירועים רבים בימי יהושע בניסן

והעם עלו מן הירדן בעשור לחדש הראשון ... ואת שתיים עשרה האבנים האלה אשר לקחו מן הירדן הקים יהושע בגלגל ... וכתבו עליהם התורה בשבעים לשונות ... וזבחו שלמים ואכלו שם ... באותה שעה נתחייבו ישראל, בחלה ובערלה ובחדש ... בעת ההיא אמר ה' אל יהושע - באחד עשר בניסן ... בארבעה עשר בניסן שחטו ישראל את פסחיהן ... בששה עשר בניסן הקריבו בני ישראל את העומר ...¹⁶

8. בית ראשון – טיהור המקדש בימי חזקיהו**דברי הימים ב פרק כט פסוק יז**

וַיִּחְלוּ בְּאֶחָד לַחֲדָשׁ הָרִאשׁוֹן לְקַדֵּשׁ וּבַיּוֹם שְׁמוֹנֶה לַחֲדָשׁ בָּאוּ לְאוֹלָם הַיְיָ וַיִּקְדְּשׁוּ אֶת בַּיִת הַיְיָ לְיָמִים שְׁמוֹנֶה וּבַיּוֹם שְׁשִׁי עָשָׂר לַחֲדָשׁ הָרִאשׁוֹן כָּלוּ.¹⁷

9. שיבת ציון בבית שני – יסוד המעלה בא' בניסן**עזרא פרק ז פסוק ט**

כִּי בְּאֶחָד לַחֲדָשׁ הָרִאשׁוֹן הוּא יָסַד הַמַּעֲלָה מִבְּבֶל וּבְאֶחָד לַחֲדָשׁ הַחֲמִישִׁי בָּא אֶל יְרוּשָׁלַם כְּנִד אֶלְהִי הַטּוֹבָה עֲלָיו:¹⁸

10. חנוכת בית שלישי לעתיד לבוא בא' בניסן – הפטרת פרשת החודש**רד"ק יחזקאל פרק מה פסוק יח**

כֹּה אָמַר ה' אֱלֹהִים בְּרִאשׁוֹן בְּאֶחָד לַחֲדָשׁ תִּקַּח פֶּרֶךְ בֶּן בְּקָר תִּמְיָם וְחִטָּאת אֶת הַמִּקְדָּשׁ.¹⁹

שבת שלום**מחלקי המים**

¹⁶ אפשר שגם הכניסה לארץ תוכננה להיות באחד בניסן ונדחתה לעשרה בו, עקב אבל שלושים הימים על מות משה שהחל בז' באדר. ראו דברינו ["יום פטירת משה"](#) ועכ"פ, חודש ניסן הוא חודש האירועים הגדולים בכניסה לארץ. ראו שם שיטתו של ר' יוסי אימתי התקיים ש"שמש בגבעון דום וירח בעמק אילון" במלחמת העי: "יום התקופה היה, למדנו שר"ח ניסן של אותה שנה הוא היה יום התקופה". העמדת השמש קשורה כנראה ליום בו זמנה חצוי בדיוק בין היום והלילה. ועם כל התמיהה על שיטה זו מבחינת סדר האירועים, למדנו שחז"ל ידעו שהתלכדות ראש חודש ניסן ויום תחילת תקופת ניסן, היינו יום השוויון 21 במרץ, הוא אירוע נדיר בלוח השנה.

¹⁷ כידוע, שלמה חונך את בית המקדש הראשון בחודש תשרי דווקא, במועד חג הסוכות. ראו מלכים א ח ב: "ויקֶהְלוּ אֶל הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה כָּל אִישׁ יִשְׂרָאֵל בְּיַרְח הָאֲתָנִים בְּחָג הוּא הַחֲדָשׁ הַשְּׁבִיעִי". וכן הוא בדברי הימים ב ה ג. אבל אצל חזקיהו מתוארת חנוכה מחודשת של בית המקדש שהחלה באחד בניסן, בדומה למשכן ושלא כחנוכת שלמה. וכפי שאצל שלמה מעידים חז"ל שבגין חנוכת המקדש לא קיימו את יום כיפור (מועד קטן ט א), כך אפשר לשאול על פסח בימי חזקיהו (עשו כנראה פסח שני).

¹⁸ בא' בניסן מתארגנת קבוצת העולים הראשונה של שיבת ציון. ובא' בחודש מנחם אב היא מגיעה לירושלים. ראו פירוש רש"י לפסוק ח שם: "בחדש החמישי - הוא חודש אב. כי באחד לחודש ניסן אותו היום היתה תחילת עלייתם מבבל ובאחד לחדש אב באו לירושלים". אולי השתהו בכוונה על מנת לחונן את ירושלים בחודש בו נחרבה. ומפסוק זה בעזרא לקחו מתיישבי ["יסוד המעלה"](#) שייסדו בשנת 1883 את שם המקום.

¹⁹ ראו פירוש רד"ק על הפסוק: "וזה הפסוק ראייה לרבי יהושע שבניסן עתידים להיגאל, שאם תהיה הגאולה בתשרי איך יניחו מלהקריב במזבח עד ניסן הבא אחריו ומלחטא ומלכפר את הבית? ומה שאמר בניסן עתידין להיגאל, לא שיצאו מהגלות בניסן. אלא קודם ניסן יצאו ויעלו, עד שבאחד בניסן יהיה בנין הבית נשלם ויחנכו המזבח באחד בניסן. וכן עשו במשכן, באחד בניסן החל אהרן לעבוד במזבח, אלא שקדמו לו שבעת ימי המילואים ששמש בהם משה. ואפשר גם כן הנה כי מה שזכר למעלה יהיו שבעת ימי מלואים וביום השמיני שיהיה אחד בניסן יהיה זה הקרבן שאמר עתה". ראו גם פירוש דעת מקרא על הפסוק שמציין שנבואת יחזקאל זו לא באה לציין אירוע חד פעמי שיקרה בבניין הבית השלישי, אלא אירוע שנתי שיקרה כל שנה כחלק מההכנות לפסח. כך או כך, סגרנו מעגל. חזרנו אל פרשת החודש, אל הפטרתה, אשר מתקשרת שוב אל חנוכת המשכן - אל פרשת פקודי. בית שלישי חוזר אל משכן המדבר דווקא, אם לא בצורתו, אז לפחות במועדו ובלוח השנה. ועש שיבנה הבית השלישי, זכינו לבנין הארץ בשלישית שחודש ניסן הוא המבשר שלהם: ימי הזכרון ועד יום העצמאות.